

חותני כאב לוי

זה ימים רבים כלו עיני לעת מצא לאמר: מתי אבא אליך אבי, שמחת גילי, ואורך בתוך קהל ועדה על כל חסדך עמרי, מתי יבא המועד הנקבף ההוא ואראך כי לא זרעת אל קוצים וצדקתך הפרח כשושנה ותך שרשיה עמוק עמוק בקרב לבי, והנה היום הוא שקייתיהו הנה זה בא, ממוטב כמורי עשתי הבאתי היום מנחת תורה והנהתיה לפני כבודך ועניתי ואמרתי לפניך ברוש את כל הטובה הגדולה אשר עשית לי: איש אובד הייתי אבי! כעודי רך וצעיר לימים הוטלתי בעולם ים וזעף, כי כאניה סוערה התגודד בות אבי וילדי מרוח פערה, אשר עמד פהאם, וונערו כל משפתתי ממנו, ובשלוני צררה אותי הרוח בבנפיה ותשלוכני מצולה בלבב הים הסוער ההוא ורע יסוכבני, כל משבריו וגלוי עלי עברו, עליתי מעלה ירדתי מטה ונפשי ברעה התמוגגה, ואבא אל ארץ נכריה רחוק ממולדתי, אל ארץ חמה ושעורה, אשר על הלחם לבדו ימיה שם האדם, שם כליתי נבחר ימי נעורי וגרתי גלמוד וברר באין גואל ומודע, רק מודע ליבנה קראתי, וירעו אותי שוטניה ויעטני וישטנני ויאמרו להת עלי עבודה קשה, כי אלך בדרך אתם, ואצעק אל ה' אלהי אבותי הרועים אותי מקורי ועד היום הזה, וישמע את קולי וירא את עיני ואת עמלי ואת לחצי וישלח לי אותך אב יקר! המלאך הגואל אותי מכל רע ותוציאני למצרים ברוח נדיבה ובחסד ורחמים גדולים, והביאני אל קריה נאמנה הזאת, אל ברויטשוב עיר משכן כבודך, אמרת אלי בני אתה והאספני אל ביתך וכל מחסורי עליך, וה שלש שנים אנכי בביתך ואינני חסר עמך דבר, אתה תשא סרתי ומשאי בשמחת לבב ובנפש הפצה, אתה נתן לי לחמי ומוסיף צמרתי ופשתי ואתה אמרת עוד היטב איטיב עמך, אך חכם בני וקנה בינה וישמח לבי גם אני, אתה פנית לפני דרך החכמה מכל קוץ מכאוב וסילון ממאיר ואנכי הולך עליה ברנה בין שושנים ופרמי נועם, ומבאר תבונה העמוק הלא אתה אבי, אך אתה השאב לי, ובלעדיך דן לא הגעתי לתור המעלה הזה, על כן ארחמך אבי, מוני, כבודי ומרוב ראשי, ועתה הנה הבאתי את פרי עשתי, אשר מידך הוא לי, והשתחתו לפניך, שלש שנים עמלה ונטעת בלבי דעת בטובך וצדקתך, ובשנה הרביעית יהיה כל פריי קודש הלולים לך.

ברדיטשוב. יום שנכפל בו כי טוב, ט"ו מנחם אב, תרכ"א.

אני בנך מכבודך המברך בכל עת תמיד

שלום יעקב אבראמאווין.

Zuschrift an die Leser.

Im Jahre 1831 gab H. D. Lenz zu Gotha die „Naturgeschichte der Säugethiere, nach Cuvier's Systeme bearbeitet“ heraus, die als erster Band seiner fünftheiligen gemeinnützigen Naturgeschichte, 1835 nochmals und 1842 in dritter Ausgabe erschienen, ist und eine weite Verbreitung gefunden hat. Diese vielfache Verbreitung des Lenz'schen Werkes ist seit einem Menschenalter durch neue Auflagen und Uebersetzungen in die verschiedensten europäischen Sprachen Gemeingut geworden und veranlaßte Herrn S. J. Abramowitsch in Verdytschew für die zahlreichen jüdischen Bewohner des großen russischen Reiches unter dem Titel Sefer Tzohot ha-Arba dieselbe ins Hebräische zu übersetzen und zwar mit dem ersten Bande, die Säugethiere betreffend, zu beginnen. Der Nutzen der Naturgeschichte als Bildungselement ist allgemein bekannt, ebenso daß die jüdischen Russen in dem weiten Czarenreiche, welche in isolirter jüdischer Weise herangebildet nur das Hebräische verstehen, der Zuführung allgemeiner Bildungswerke bedürfen, und das Verdienst des Herrn Abramowitsch um seine jüdisch-russischen Brüder durch die hebräische Uebersetzung des Lenz'schen Werkes ist gewiß nicht geringer anzuschlagen, als die Verbreitung und Popularisirung der Wissensgegenstände bei andern kulturbedürftigen Völkern. Dazu kommt noch, daß das neuhebräische Idiom in dieser Uebersetzung höchst durchgebildet und gefällig, der Gang der Darstellung nicht slavische Uebersetzung ist, sondern in gefälliger und ansprechender Rede dahin fließt und daß die hebräischen Neubildungen mit Verständnis und Geschmack aus dem Schatze des Biblisch-Hebräischen geschöpft wurde. Es ist aber nicht ohne Interesse, einen Rückblick auf die von Zeit zu Zeit austauchende Thätigkeit jüdischer Gelehrten und Meister, der

3. ספר תולדות הטבע, חו"א,

1862, ל'ס'א

פְּתַח דְבָרִי.

בצאת השמש ביפעתו, להאיר על הארץ החדשה ולדרים עליה, בפעם השלישית*); ברן יחד כוכבי בקר יום הששי לבריאת עולם, וירעו כל בני אלהים במרום, להודות לה' חסרו כי יצרם, ויהי גיל ואור בהיר בשחקים; או ה' משמים השקיף על האדמה ומלואה, לראות היש גם שם משכיל דורש את אלהים ומספר כבודו ועונו נוראות ימינו; וירא וזונה במאמרו חדשא הארץ דשא עשב ועץ עושה פרי למינו, תהומות כים נקוו ויהיו לימים גדולים וברכות מים, פה ירעה עגל בנאות דשא ושור פר מקרין ספרים יתור הרים מרעהו, ושם בסככי עצי היער ירבץ האריה, קרין חיות, להסחר מלהט חם היום הבא, וגר זאב עם כבש בכר נרחב ונמר עם גדי ירבץ; נשרי שמים יעופפו במעגלה מעל גבעות הרדי בחר, ועורבי נחל נטושים חמונים בשרה כדי הרבה לרוב, ולויתן זה אשר יצר, משחק בים גדול ורחב ידים, ובכל נהר ובכל יאור ידגו דגים לרוב, קטנים עם גדולים, ועל פני כל הארץ מרחפת דומיה-דממת אל, אין אמר ואין דברים, אין פרץ ואין צוחה בלי נשמע קול, וולחי קול פלג מים, ההלך לאט ברצי כסף ומשחפך כמורד אל מי הנהר העצומים והרבים, וולחי קול מצעדי הכהמה וויז הרים, וולחי קול לחוף השור את ירק השדה ולעתות קול תנופת החנינים הגדולים מנככי מצולה, בשחקם על פני המים . . . וירא אלהים כי טוב! כי כל יצורי ארץ כמיתרי כנור נעים כוננו, במשטר וסדרים כמשפט, אך יגע כמו יד אמן ויתנו נעימות, ומכנף הארץ ומרונה ישמעו, צבי לבורא עולמים וצבי להבריאה הנפלאה! . . . אבל הפטר הוכן וקול וקשב אין, מיתריו מתנחלים ופורט אין עליהם, הארץ ככלה חעדה כליה, אבל היא ככלה טחה, אשר קשריה ועדיה עוד יגדלו כאב לב רואיה! מה כל

(* והי סאתה וגי' וברכיעי צוח עליהם להתלות ברכיעי. (בדאשיה א'. יד. רש"י שם.)

ספר

תּוֹלְדוֹת הַטֶּבֶע

מִדְבָּר

על שלשה דברים שעליהם העולם קים

על התי ועל הצומח ועל הדומם.

כלם סקודים למשפחתם למיניהם במספר שמותם וסגולותיהם ופרשת תועלתם

חבר החקר הטבעי החכם המפאר דר.

האראלד אָמֶמֶר לענין.

ונעתק לשפת עבר הקדושה

מאת

שלום יעקב בן חיים משה אַבְרָמֶוִיץ

ויצא לאור על ידי מרדכי יעללין

ליפסיא

בשנת

בֶּחַ מַעֲשׂוֹי הַגִּיד לְעַמּוֹ.

ברפוס של הארון כ. ו. פאלראטה.

הסדרים ושווי הערכים אם אין מי ישוים ועירך אוחמו? ומה כל העונג אם אין מי יתענג עליו? וכל טוב הארץ ושכיוח החמדה, הלא מה הטוב אם אין נפש שוקקה להרגיש הטוב וכל החמודות היקרות האלה? — או יקרא אל השמים מעל כי יהשו, ואל מלאכיו עושי רצונו כי ידמו, ותשבח רגנת כוכבי בוקר ובני האלהים נאלמו דומיה ואל הכבוד דבר ברעם גבורותיו: „אנכי ה' יוצר הכל וכורא עולמים אין מספר, החלום על בליטה ברחב לא מוצק, בדברי שמים נעשו וברוח פי נבראתם גם אחס, אף ידי יסדה ארץ וימיני בראה רבבות צבאיה, מן הראם הנאור עד העש החלש, מן החנון הגדול עד הרמש הקטן הרומש בנטף טים ומר מדלי, ואם אמנם כל היצורים האלה רבים המה באין ספורות, אבל לי ספורים הם, אנכי מדרתי בשעלי טים וספרתי גרגרי חול, וכשומי אוחס חוק גבול לגאון גלי ים, אנכי ספרתי שחקים ומונה מספר לכוכבים, לכל עפרות חבל, לכל אבק דק ושחק טאונים שמוח אקרא, ואם יפלא ואת מכם, אבל היפלא מה' רבר? הלא הגדול ורב בעיניכם מאפס וזהו נחשבו לי, ואת כל הטון רבבות הברואים, המפורים ומפורים לאין קץ, הנה כלהם לרבר אחד בראחים, איש באחיהו ידבקו ויתלכדו ולא יתפרדו, וטכלם כאחד חבנה ותכונן המכונה המפוארה מעשה אצבעותי, אפס כי חסרה בה עוד לילאה אחת, לקשר ידעוץ שמים ממעל עם הארץ מתחת, ומשכיל מבין אין באדמה להעיר כנור כל היקום, כי יחאימו ומרוחו עם רגנת שרפי מעל והיו לשיר אחד.“ וה' נתן אמר ונשקן שמים וארץ נשיקות דורים ותהר וחלד אותכה בן-אדם; אותכה חוחם חכנית הבריאה ותכלית היצור! אותכה בן פורת, שחפרה בך יחדו חברים מחוכמים, גוך עפר מן האדמה ורוחך חלק אלוה ממעל ונחלה שדי ממרוטים! הן האדם היה כאחד מבני האלהים, לדעת הד' כבוד ה' והדר גאון התולדה, להחפלא על מפעלות אלאים ומעשה ידיו, הוא היה אבי הופש פנור היקום בארץ ויבן שווי ערך מיחריו והין ערך התולדה הנפלאה, הוא החל להיות משכיל בארץ, להשכיל להתבונן לכל הגדולות והנפלאות ולהתחקה בנייתו על שרשי מפלאות חטים דעים, הוא פתח את פיו וידבר לה' שיר חודה ותהלה, וקול תרועת הארץ עלה ויחולל בתרועת בני שמים, וזכל אלהים מלאכתו אשר עשה, וישבוח ביום השביעי! —

מה שפרה נחלה האדם ומה נעים גורלו בשומו אח לבו לקראת בספר החולדה — מחברת ה' הגדולה, הכתובה באצבע אלהים! הלא שם יחווה

man =
supreme
creation

מה רבו מעשי ה' ומה עמקו מחשבותיו ואת קול שדי בדברו השמענה אוניו, שם יראה יחרונו הגדול על כל חינו-ארץ, — ונפשו המשכלת אשר חננו אלהי מרום, יראה, כי האל הגדול הגבור והנערץ בסוד קדושים רבה, העושה גדולות עזי אין חקר ומרום ישכון, הנה הוא יהיה את דבא ושוכן בחי חמר, עם אנוש אנוש ובן-אדם אדמה ויעטררו כבוד והדר! הלא שם ימצא מענה על כל שאלות לבבו, המעציכות לענות את רוחו וישחו כבודו לכלמה — כי אף הכל בני אדם יכזב בני איש... הן כל יצורי ארץ וחבל יביעו לו, כי חנון ה' וטוב והוא רחום ולא ישחית פועל כפיו, הצור חטים פעלו שחת לא לו, וכל התולדה כלה הלא כאם את בנה תנחמהו לאמר: מנע קולך מבכי ועיניך מרמעה כי יש שחר לפעלוחך הטובות ויש חקוה לאחריהך ושבה הרוח אל האלהים אשר נתנה! איוב, אשר טהוהו ומכאוביו הרבים דבר דברים אשר לא כן, וכל חכמת דעיו לא עמדה להם להשקוט סערה רוחו לדממה כי יחשה מדבר חנה, והנה בשמעו את קול ה' מדבר אליו בסערה מתוך התולדה, נחם בלבו ויען ויאמר בחשוכה שלמה: ידעתי ה' כי כל חוכל, ואתה אל חנון וגדל חסד ולא תחבל מעשה ידך, אני קלוהי וחסר לב, לכן הגדתי לא אבין נפלאות אל וחסידיך הרבים, ידי שמתו למו פי, אחת דברתי חועה ולא אוסיף.

כאשר נביא לבב חכמה להתבונן תועלת למוד התולדה נראה, כי היא מסתעפת לשלשה סעיפים, הלא המה: א) תועלת מוסרית. הן בהתבונן האדם על כל יצורי חבל איכה יגשו אחד באחד ויתלכדו כטבעות וחזיו השלשלת במשטר וסדרים, וכל סבה מסובכת כהסבה שלפניה, או יעלה ויגיע בשכלו עד הסבה הראשונה, ויאמר כי אל אחד קדמון לכל דבר הוא בראם, כי עמו מקור חיים וממנו לכל היקום חושאות. והיה אם תתעב אל לבו, בנשאו עיניו השמימה וראה את השמש ואת הירח ואת הכוכבים וישח רוחו בקרבו לאמר: מה אנוש כי יזכרנו ובן-אדם כי יפקדנו וכי ישח אליו לבו להשגיח עליו מגבחי מרומים, הלא או כרוע וזכירו הרעיון ברבבות עולמים, אשר חפיו לרגליו בארץ בנטף מים ימצא רבו רבבות בראים קטנים, החושבים אותו לים גדול ורחב ידים, ובצלע גרר חול דק, יראה יצורים שוכנים למשפחותיהם, אשר יהיה בעיניהם פהר גבנונים, ולכל אלה נכחו סגולות שונות ותכונות מתחלפות, ויש בהם כח וכשרון לעשות מלאכתם ולמצא מחויהם. משם ועקר ויבא במדינה

הנטיה השאוח מלאה, נושבת מעם חרוץ ומרוז במלאכתו, פה יפגע בכונו עיר ומגדל וכחים לשבת, ושמה יתגודרו גדודים לצאת הוצץ למלחמה על אויביהם לשלול שלל ולכוו בו, ועוד מעט ושערי העיר נפתחים להביא שמה חיל האויב ומלכיו נהוגים בשביה, והמרינה הואח הלא חבל נחלח הנמלים הנשענת לכפים מעץ!! — והיה אם יפגע בלבו ויירא מפני אלהים המשונה אל כל יצירי כפיו ועיניו משוטטים בכל הארץ ושח גבהות האדם ושפל הים אנשים מפני פחד ה' ומחדר גאווה, הלא עד מהרה ישגברו רעיון אחר ותסדי ה' וזכיר, אח כל הטוב, אשר גמלוהו כרחמיו וזכוב חסדיו ויחסרוהו מעט מאלהים בנפשו המשכלח וימשילוהו במעשי ידיו, כל שח תחת רגליו, או יודה לה' חסדו ונפלאותיו לכני אדם ויאבהו אהבה עזה ככל לבכו בכל נפשו ובכל מאורו, ויתן אל לבו להתדבק במדות ישרות ולעשות באהבה וברצון את הטוב והישר בעיני ה'. ולשפת יתר והשב להארץ כבאור התועלת הואח, המודעת בכל ספרי חכמינו, כלם כאחד יעידון ויגידון כי לא יתכן ליראה את ה', לאהבה אותו ולדבקה בו ולהתדמות בדרכיו, בלחי על פי הבנה מעשי ידיו ופרשת גדולותיו וחסדיו.

(ב) תועלת תורת חיה. והתועלת הואח מנעת אל כל איש ישראל, בשגם הוא ישראל, בן בריח תורה משה עבד ה' הן אך על פי החקוקת בשרשי טבעי החיה למינה, בטבע העוף והרמש למיניהם ידע להכריל בין מהור למטא, ואך על אדני לסודי התולדה הטבעו מצות רבות וחקי תורחיו הקדושה, כמו, דיני כלאים ודיני הברכות, סמני הדגים, וטומאת השרצים וכדומה. ומבלעדי זאת הלא יתנו לסודי התולדה מפתח לכל איש יהודי, אשר לבו רד עם אל ועם נביאיו הקדושים וחכמי החלמוד נאמן, לפתוח בו מאמרי כתבי הקדש דברי חכמים והגדוהיהם הנעולים וסחוטים, וכל יקר תראה עין ישראל כבאו אל הקדש פנימה, ידע, כי כל דבריהם ישרים צדקו יהודי, ואמרות חכמינו הקדושים אמרות טהורות ככסף צרוף מווקק שבעתים.

(ג) תועלת חומרת, כי האדם, כשגם הוא אדם ומושל בכל הארץ, נחוץ לו לדעת טבעו קניניו, למען יוכל למצא בהם חפץ ודבר מועיל, ולמען ידע להכין לו צרכיו ומחסוריו הרבים, אשר בלעדם יסע יחרונו ממנו ונפשו לא הוכל לעלות כמעלות השלמות, אכן רק בדעת האדם טבעי בעלי החיים טבעי הצמחים והדוממים יפון ויצלח. אח כל צמח טוב יאסוף אל כוחו לאכלה וכל ירק אשר מוח בו יורה הלאה, ולמען הכין לו צידו ולהרכות

1

base, foundation

2

כעפר שאר ומאכל טוב לבלחי יחמו מן הארץ, הנה יקח לו אלפים ועירים להרש קרישו ולקצור קצירו, ומן הדומם, השוכן דומה בתחתיות ארץ יקח, לעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו, סוסים חמורים יהיו לו לעבדים, וכל רמש אשר הוא חי לו יהיה לאכלה, כבשים ללבושו ודי חלב עוים ללחמו ללחם ברות, וירא האדם את חליו ומוורו וילך להכין לו רפאות תעלה לרפא מכתו ולגנה ממנו מווק ויחי! סוף דבר, הכרת התולדה תרומם נפש האדם ותצעידהו אל יעל לצור עושה, תלמדהו ארתות חכמה ומוסר, צדק ומישרים ותשום כגן עדן הארץ לפניו, להתענג על כל טובה ומלואה, לאכול מפריה כנפשו שבעו ולכרך את ה'.

והנה כתבי הקדש יגידו לנו, מה יקר וחביב היה למוד התולדה בעיני אבותינו הקדושים ומה רבה ידיעתם בלמודים האלה. עדים המה מומודי נעים ומרות ישראל, אשר שר ברוח קדשו, בתחבוננו לפעולות ה' ואל התולדה מעשה ידיו, ועד הכתוב המפאר את שלמה בננו, וידבר על העצים ונג' וידבר על הבקמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים (מלכים א' ה' יד.) וכל ספרי החלמוד הלא יגידו מה רבו חכמות חכמינו בלמודי התולדה ומה עשו חיל, והכירו היטב אל נכון טבעי כל הברואים למיניהם, באשר על למודים כאלה ויסרו רוב דיניהם, (עיין כוורי, מאמר ד' ס' לא.) ואין ספק שהיו לנו ספרים מדברים בכמו ענינים אלה, אפס כמקרה כל ספרי החכמות והמדעים שהיו בעמנו קרה גם לספרי החכמה הואח, כי בצאת ישראל מארצו הקדושה ללכת גולה מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, יצא ממנו כל הדרו ויאבדו כלי קדש, ספרי חכמתו, גם ואלו בהם ידי נכרים (עיין שם מאמר ב' ס' ס"ו.) עד כי ברבות הימים לא נכרו עוד כי צמחו בכרם ה' צבאות בית ישראל והם זרע ברך ה', וגם לב היהודים נהפך לשנא אותם ויחשבום לילדו נכרים, ומקוצר רוח ומעבדה קשה לא הכירו את החכמה אחות התורה הקדושה, כנות אלהים חיים ויהשכוה לצרה לה, על כן לנידה היחה, כל טכבדיה לפנים הזלוח, גם היא נאנחה ותשב שומטה, עד הניח ה' לעמו, ויתן אותם לרחמים בעיני עמי הארצות, ותרי הרוחה גם להחכמה, ובנו ישראל הולכים ביד רמה חלוך וקרב אליה טעה לעת, ויד לשון עבר רוטטה, ובשם ה' תעשה חיל גם לעת וקנתה, אל יכלמו בה מבקשיה ולא יבשו לדבר דבריה בשער ולקחתיק אליה דברי חכמה וסודע.

ואני, אשר מעודי ועד היום הוה אוהב אנכי את שפת עבדיה הקדושה,

שרתי בלשונות ואוצר כל חמדה וסגולה הרח, חיינו ואורך ימינו, וכל ישעי וכל חפצי להרים קרנה בכבוד ולהועיל לבני עמי במעט דעה אשר חנני ה', קנאתי לה קנאה גדולה, בלמדי לטודי החולדה ודרשתי מעל ספרי לשונות העמים, ואמרתי מדוע יגרע חלק לשוננו הקדושה בארץ, לבלתי חת לה החמודות האלה, ומדוע לא יחוו בני עמנו גם המה כגאות ה' ויהפלאו על חן מפלאות המים דעים? נשיתי שכמי לסבול ועמלתי בועת אפי ויגיע נפש להעתיק הלמודים האלה, שפוני טמוני חול אל הקדש. ואתחנן אל ה' כי יברך חילי ופעל ידי ירצה, ויחן חני וחן ספרי בעיני עמי, והיה זה שכרי מכל עמלי.

והנני טיף לך קורא יקר דברים מעטים על אדוות ספר חולדה הטבע שהעתיקתי, מדוע בחרתי בו, ועל דבר העתיקתי.

הספר הזה שהעתיקתי הוא פרי חכמת לב חקר טבעי מפורסם דר. האראלד אטמאר לענין (נולד בשנת 1799 בעיר שנעפפנטהאל ולמד למודי חכמות הטבע בעיר גאטינגן ובלייפציג, ועתה הוא מורה חכמות הטבע בבית המדרש אשר בעיר מולדתו, ועיין על כל אדוות ועל אדוות ספריו המוסולאים בספר קאנפערואטיאנס-לעקסיקאן, דפוס לייפציג שנת 1849).

החכם המפורא הזה און וחקר הרבה חכמת החולדה, והשמועה, עדות חכמים והנסיון, שעליהם למוד החולדה קים, היו לאחדים בידו, וספרו זה עלה לרצון על מכבש הדפוס זה שלש פעמים בומן קצר, ונעתיק ללשונות העמים המתהלכות בארץ ויהי לשם ולחלה, יען אשר מתכונת הספר היקר הזה לא לבד ספר ולמד דעה טבעי הברואים, כי גם להורות הועלת כל דבר ודבר ואיך יחנהו בהם האדם וחי בארץ, וילמד לכל איש חקי כלכלת-הבית (עקאנאמיע) איך ישלוט בנכסיו אשר ברכו ה' וימצא מאה שערים. כי על כן קרא בצדק את ספרו: חולדה הטבע המועיל יקרות, המועיל, (געמיניטיציגע נאטורגעשיכטע), מאשר יכיל בתוכו שחי מעלות יקרות, המועיל, ומועיל כללי, השוה לכל נפש הן כל איש ימצא בו מבוקשו הנוגע לו. ד"מ האיש, אשר לו מקנה צאן ובקר סוסים וחמורים ימצא בספר הזה כל הדברים והדינים הנוגעים להם, את דברי מאכלם הנאותים למו, תחלואיהם ורפאותיהם וכדומה. איש אשר לו גן ירק, כי האבל עליו נפשו לראות את החנשמח החופרת האדמה ובכל תבואתו השרש, הנה ימצא פה תחבולה להשמיר המשחית הזה. לרש אין כל, כי אם פרה אחת אשר קנה ויחיה ותגדל עמו, מחלבה יאכל וימכור לאחרים בעד קשיטות אחדות ויקח לחם וטרף ביתו במהירות,

והנה הלחה הבחמה פחאם את חליה, ויתעצב העני אל לבו ודאג לפרה, ולביתו. אבל מה תגדל שמחתו, בפחתו את ספר חולדה הטבע, הנמצא אהו, והביט שמה ומצא תעלה למחלת פרוו והיה! ועוד דברים רבים כמו אלה, אשר תחוינה עיני הקורא בפניו הספר. הנה כל זאת נחתי אל לבי וראיתי, כי לא דבר ריק הוא למוד כלכלת-הבית ומועיל כטאר טאר לאדם בארץ, ולמה לא ידע אותו ישראל עמי לא יתבונן? על-כן בחרתי להעתיק ספר החכם הזה, הכולל בתוכו כל שלשה מיני החועלת, שוכרתי.

וכמו שהספר הזה רב באיכותו כן הוא גדול בכמותו, כאשר תראה עין ראי ונוכחת. הן סוג תחי (טהייערייך) לבדו יבא בשלש חוברות, החוברת האחת תכיל בחוכה בעלי חיים היונקים (וייגעטהיערע) והחוברת השנית תכלול בחוכה העוף (פאגעל) למינהו, והחוברת השלישית תכלול בקרבה את החיים במים וביבשה (אמפהיביען), דגים (פישע), שקצים (קערבטהיערע) ודומים (ווידמער) וזאתי סוג הצמח (פפלאנצענרייך) וסוג הדומם (מינעריאליען). הבאים בחוברות מיוחדות. ועוד מעלה טובה ויקרה לספר זה כי יבאו בו ציורי היצורים בדמותם כצלמם, והמה פתוחי אבן ומשוחים כששר ויקר מחירם טאר, ובסוף ספרי זה יבאו ציורי בעלי חיים היונקים בשמנה לוחות, ולא יצטרך הקורא לדמות החיה בדמינו, כי בעיני יביט ותמונת החיה יהוה.

והנוגע אל העתיקתי אני לך, כי עמלתי בועת אפי להעתיק ספרי בלשון צחה וברורה למען ירוץ הקורא בו והתאמצתי בכל עני לשפוך על העתיקתי רוח שפה עבר ומליצותיה ולהעטיף רעיוני והים במעטה קדש, וילדי נכרים אלה מתיהדים, עד כי ידמה היהודי, כי לשוננו הקדושה חבלתם ויצאו ממקור ישראל. ולשפת יתר יחשב להגידך מה פעלתי בדבר שטות החיות, הלא כל מבין יחזה כי הרבה חדשותי. וכל שם חיה מתורגם בשפה אשכנזית ורומית ולפעמים חרגתי גם בשפת רוסיא, אם אך תחיה נודעת להקורא בשם הלשון הזאת, ובסוף ספרי עשיתי לוח מכל החיות והענינים, וסדרתי על פי א"ב, למען ימצא הקורא בנקל את מבוקשו, וגם הוספתי בקדש לשום נוספות והערות, ולא מנעתי מקראת עוד בספרי הטבע אחרים שהיו לי ושיתתי את דרעיון הזה נגדי תמיד: להועיל לבני עמי.

והנני מניח עוד מקום להחוגים בכתיבי הקדש ותלמוד, להחגדר

בהערותיהם, אשר יגלו על פי ספרי, והיה אם חפץ ה' בידם יצלה, לגלות כל סתום ולפנה צפונות וסחרי תעלומות הגרות חכמינו ו"ל ישמח לבי גם אני.

אמנם אני כטרם אכלה לדבר, ראוי להעיר מעט על אודות קורות התולדה איכה הלכה מחיל לחיל עד אשר קטה וגם נצבה במצב הנוכחי בימים האלה בזמן הזה ואומר: ידיעות תולדה הטבע, הנה לבטח החליטה מני עת החל האדם להיות בארץ, יען אשר חבואות תולדה הארץ לפני האדם הן גלויות חמיד ובלעדן לא יוכל להחקים גם רגע אחד. ארי-סטו דיוני הוא הראשון, אשר החל ליסד למודי הטבע, כי בפקודת אלכסנדר המוקדני הביאו לו צידים ודגים רבים כל מיני חיה ועוף ודגים, ואחריו החיוקו טהעאפראסט מעיר עפעווס, דיאסקורידעס והחכם אעליאן. זמן הרומאים השאיר אחריו הסופר הקרמון פליניוס אוצר בחינות רבות וידיעות שונות, אשר פרצו ועברו על פני כל גבולות התולדה. אמנם למודיו היו מעורבים עם ספורים תעוזעים הרבה, וגם ערכ רב טכניות לא אמהיות עלה בהם, כמו כל למודי הטבעיים הקרטונים. ועד המאות התיכונות היו למודי תולדה הטבע בשפל המדרגה, אולם אחרי תקומת החכמות והמדעים בארצות המערב שחו חכמים רבים את לבם, להרים בכבוד גם קרן התולדה, ביהודי הרבם קונראד געסנער מעיר ציוריד, אוליסעס אלדרופאנדי מעיר בולונא בארץ איטאליה, יאהן ראוי האנגלי, טורנעפורט בארץ צרפת. או יבקע כשחר אור החכמה, ובעמל כל החכמים האלה וולחם שטו ולקטו ככל שדה התולדה וחקרו כל סעיפיה, הנה השיגו בחצי המאה השמנה עשרה, אוצר כל חמדה וידיעות נכונות על אודות דברי התולדה. אבל ידיעתה בימים ההם, היחה עוד תהו ובהו והיחה חסרה שטה וסדר יפה, לסדר את כל הדברים בסדרים. את החסרון הזה תקן והשלים אחרי כן החוקר הטבעי קארל פ. ליננע מארץ שוועדן (נולד בשנת 1707) הוא בנה ברוח עצה וכינה את השטה הראשונה, הטובה במאד מאד, ביותר, ביחוס לחכמת ידיעת סוג הצמח ולידיעת טבעי בעלי החיים, ובידיעת טבעי המוצקים או הרומם (מינעראלייד) הצטיינו בשטחם המפוארה החוקר הטבעי וואלעריוס והטבעי קרושטערט. וכימי ליננע והלאה עמלו כל למודי התולדה ועשו חיל בארצות אשכנז, צרפת ושוועדען, ובארצות אנגליה ורוסיא, וכן אנשי השם היה החוקר הטבעי קופיער הצרפתי (נולד בשנת 1769), גם החכם המפואר לויגענטוס אקען האשכנזי

ורומייהם חכמים הנודעים לתהלה יש מרם בנו להם שטות חדשות כפי דעתם, ויש המציאו רק דרכים (מטטהאדען) שונים וכחבו ספרי תולדה הטבע וטן כל הדרכים השונים היה דרך החוקר הטבעי בופפאן, טובה ביותר שאת, כי הוא העיר לב החכמים לשקוד על דלחנות התולדה וחקור סחרי תעלומותיה, על כן לפני שמש ינון שמו ושמועו הולך בכל הארץ.

הנה יצאתי ידי חובתי והודעתין את כל לבי בפתיח דברי, ועתה עיני נשואות אליכם בני עמי, אליכם אחי ובעלי בריחי, אשר למענכם עמלתי וחרדתי את כל החרדה הזאת. טחריש ובכליון עינים אצפה לראות לדעת, ההצליח ה' דרכי אם לא, ואם נתן לספרי מהלכים במחנה העברים. והיה בראותי כי לא לחתו כחי כליתי וספרי הועיל לאחד מאיך, אמר להוציא בשמחה את החוכרות הנשארות. ויהי נועם ה' עלי ומעשה ידי יכונן.

שלום יעקב אפרמיון